

КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 343.9

DOI: 10.36550/2522-9230-2021-10-110-115

Кричун Юрій Анатолійович,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
галузевого права та правоохоронної діяльності, адвокат
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
e-mail: uriykrichun@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9441-3003>*

Гордуз Олена Анатоліївна,
*старший викладач кафедри
публічного та приватного права
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління», адвокат
e-mail: olena.gordyz@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6376-6551>*

НАСИЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬСТВА

В дослідженні мова йде про актуальне становище в світі та Україні зокрема щодо здійснення насильницьких дій стосовно жінки та дітей. Засвідчується, що дана проблематика не мала в Україні широкої дискусії, а одними з перших стали підіймати питання правозахисні спілки та інші організації. Вказується, що існуюча офіційна відомча статистика щодо проявів насилля в сім'ї носить фрагментарний характер та не відображає реального стану речей. Зазначаються різноманітні фактори, які впливають на прояви насилля (низькій рівень життя, різні види залежності тощо), наводиться статистика зарубіжних країн щодо насилля над жінками та дітьми (наприклад, в Британії жертвою стає кожна четверта жінка). Наводяться різні прояви насилля над жінками та дітьми, серед яких є фізичне, сексуальне, економічне і психологічне. Вказуються в статті визначення насилля в сім'ї згідно нормативно-правових актів України. Зазначається, що серед найчастіших проявів насилля над жінкою є словесні образи, психологічний тиск, фізичне насильство, сексуальне примушення. Статистика засвідчує, що більше випадків припадає на старших жінок, однак це пов'язується не з реальними фактами проявів насилля, а з тим, що вони краще усвідомлюють це поняття та звертаються до відповідних органів частіше. В статті розкриваються сутність та значення різних форм прояву насилля. Окрім того, вказується на прояви насилля над дітьми, дефініція даного явища, що воно розглядається в чотирьох категоріях, два з яких не є безпосереднім насильством, однак справляють шкідливий вплив на дітей. Серед таких категорій є нехтування, психологічне насильство, фізичне насильство та сексуальне насильство. Наводиться класифікація насилля за такими ознаками: в залежності від стратегії кривдника (явне та приховане), за часом (в минулому та зараз), за тривалістю (одноразове та системне), за місцем та оточенням (вдома, у школі, на «вулиці»). Акцентується увага, що дитина страждає одночасно від декількох видів здебільшого. У дослідженні також зазначаються й випадки насилля над чоловіками та відповідні наслідки такого явища.

Ключові слова: сім'я, насильство в сім'ї, види насилля в сім'ї, мотиви вчинення насилля в сім'ї.

Krychun Yu., Horduz O. VIOLENCE AS A SOCIAL PROBLEM OF SOCIETY

The study deals with the current situation in the world and in Ukraine, in particular, in the implementation of acts of violence against women and children. It is confirmed that this issue did not have a wide discussion in Ukraine, and among the first to raise the issue of human rights unions and other organizations. It is stated that the existing official agency statistics on domestic violence are fragmentary and do not reflect the real state of affairs. Various factors affecting the manifestations of violence (low standard of living, various types of dependence, etc.) are noted, statistics on violence against women and children are reported by foreign countries (for example, every fourth woman is victimized in Britain). There are various manifestations of violence against women and children, including physical, sexual, economic and psychological violence. They are mentioned in the article defining domestic violence in accordance with the regulations of Ukraine. It is noted that among the most frequent manifestations of violence against women are verbal abuse, psychological pressure, physical abuse, sexual coercion. Statistics show that more cases are attributed to older women, but this is due not to the actual facts of violence, but to the fact that they are more aware of the concept and contact the relevant authorities more often. The article reveals the nature and significance of various forms of violence. In addition, child abuse is identified as a definition of the phenomenon, which is considered in four categories, two of which are not direct violence, but have a detrimental effect on children. Such categories include neglect, psychological abuse, physical abuse, and sexual assault. The following is a classification of violence according to the following characteristics: depending on the offender's strategy (overt and covert), time (in the past and now), duration (one-time and systemic), place and surroundings (at home, at school, on the street). Attention is drawn to the fact that the child suffers from

several types at the same time. The study also noted cases of violence against men and the corresponding consequences of this phenomenon.

Key words: family, domestic violence, types of domestic violence, motives for domestic violence.

Постановка проблеми. Протягом тривалого часу в Україні проблеми насильства в сім'ї активно не обговорювалися. Першими їх почали порушувати правозахисні громадські організації, передусім жіночі. Завдяки цьому, з'явилася ціла хвиля досліджень і наукових статей, присвячених проблемі насильства в сім'ї, створено телефони довіри, кризові центри, притулки для жінок і дітей тощо.

«Невидимість» проблеми насильства в сім'ї в Україні стосовно жінок та дітей засвідчує, перш за все, відсутність достовірної і повної статистики з цього питання. Існуюча на сьогодні відомча статистика доволі фрагментарна і не відображає загальної ситуації. Цілком зрозуміло, що за відсутності достатніх даних стосовно насильства в сім'ї в Україні неможливо уявити ні його реальних масштабів, ні конкретних причин та проявів. Тому дана проблематика є актуальною для дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями проблеми насильства в сім'ї займалось багато вітчизняних і зарубіжних фахівців з різних галузей права: О.Б.Андреева, А.А.Аносенкова, О.М.Бандурка, Є.О. Безсмертний, Ю.П. Битяк, А.Б. Благая, О.В. Бойко, А.С. Васильєв, Т.І. Возна, В.В.Голіна, І.П. Голосніченко, В.Д. Губін, І.Н. Данышин, О.М. Джужа, В.І. Женунтій, А.Ф. Зелінський, А.М. Ковальов, В.М. Кудрявцев, А.П. Огурцов, Н.П. Осіпов, Д.В. Рівман, В.О. Туляков та інші провідні вчені.

Метою статті є аналіз існуючих підходів до поняття «насилля в сім'ї», визначення чинників, що обумовлюють насилля в сім'ї, та запропонування заходів щодо недопущення будь-яких проявів домашнього насильства стосовно жінок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Майнове розшарування суспільства, зниження рівня життя значної частини населення, соціально-побутова невлаштованість, безробіття, юридична безправність, загальна психологічна напруженість, яка часто призводить до алкоголізації і наркотизації, втрата морально-психологічних орієнтирів негативно відбивається на мікрокліматі в родині, сприяє різкому зниженню рівня культури сімейного спілкування, призводить до загострення сімейних конфліктів і провокує виникнення сімейного неблагополуччя. Феноменом сімейного неблагополуччя є насильство в родині, що сьогодні набирає загрозливих епідемічних розмірів.

В країнах, де ведеться систематичний статистичний облік, кількість жінок, які страждають від побиття їхніми чоловіками або партнерами, сягає від 40% до 80%. Такого насильства зазнають жінки всіх вікових і соціально-економічних груп.

Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, проти кожної п'ятої жінки світу хоч раз у житті було скоєно фізичне або сексуальне насильство, отже, кожна п'ята жінка хоча б один раз у житті зазнає побиття або звалтування. Досвід показує, що абсолютно переважаючу більшість потерпілих від сімейного насильства (за даними американських дослідників, близько 95%) становлять жінки й дівчата.

У Великій Британії кожна четверта жінка стає жертвою насильства в сім'ї, при цьому кожного тижня від рук своїх теперішніх чи колишніх партнерів гинуть дві жінки. Жінки стають жертвами насильства в сім'ї в 70% випадків. Протягом року кожна дев'ята жінка з тих, що зазнали насильства в сім'ї, отримує серйозні травми, які потребують медичного втручання, 10% повідомляють про втрату свідомості і 5% – про переломи кісток. Насильство в сім'ї є однією з причин кожної четвертої суїцидної спроби, вчиненої жінками. Дослідження, проведені в рамках акції "Державні будинки для дітей", показало, що 75% матерів, які зазнали насильства в сім'ї, повідомили про те, що їхні діти були при цьому свідками.

Насильство в сім'ї як над жінками, так і над дітьми має форми фізичного, сексуального, економічного і психологічного приниження. Практично немає жодної сім'ї, де б жінка або ж дитина не стикнулися з чоловічою або ж батьківською нестриманістю й агресивністю. Людина, яка зневажає свою дружину, дітей, завдає їм фізичного чи морального болю, ображає не лише жінок і дітей, а й суспільство в цілому. Тому ця проблема не є суто жіночою чи приватною, а набуває значення загальносуспільної, державної [1].

В Законі України "Про попередження насильства в сім'ї" термін "насильство в сім'ї" вживається у такому значенні: насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю.

Жінки – жертви насильства.

Найчастішими проявами насильства, від яких страждають жінки є (в порядку зменшення): словесні образи (нецензурна лайка, картання); психологічний тиск (приниження гідності у присутності сторонніх, залякування, плітки); фізичне насильство (побиття, загроза для життя); сексуальне примушення.

Найбільший рівень насильства припадає на старших жінок і, скоріш за все, не тому, що вони більше і частіше за молодших жінок зазнають насильства, а через те, що вони краще усвідомлюють саме поняття "насильство". Потрібно зауважити, що попередні дослідження психологів, соціологів та інших фахівців, які займаються вивченням проблеми насильства стосовно жінок, свідчать, що навіть коли жінки наражаються на насильство, вони не завжди його ідентифікують як прояв насильства. Тому апіорі можна стверджувати, що насправді від насильства жінки страждають набагато частіше, ніж вони це усвідомлюють самі.

Жінки незалежно від типу поселення однаково потерпають від різних форм насильства в сім'ї, а які проживають у місті, характерне більш адекватне реагування на некоректну поведінку чоловіків у сім'ї, вони частіше сприймають її як недозволену і визнають насильницькою. Для сільських жінок, які в більшій мірі, ніж городянки, знаходяться у полоні суспільних стереотипів, притаманне приховування сімейних негараздів.

На перший погляд психологічне насильство не є таким очевидним, як фізичне. Проте воно може мати не менш тяжкі наслідки. Образи, чіпання, приниження руйнують самооцінку жертви, викликають пригніченість і почуття безсилля, можуть стати причиною страшною дію – самогубства. Загальновідомо, що словесне насильство передує грубим формам фізичного насильства і супроводжується побиттям.

Словесне насильство має загальні риси. Як правило воно здійснюється за закритими дверима і тільки жертва є його свідком. З часом словесне насильство стає все більш інтенсивним. Жертва зникає і адаптується до ситуації. Цей вид насильства має різні види. Воно може бути прихованим і явним. Словесне насильство веде до постійного знецінення насильства жертвою – ситуація починає сприйматися нею як «нормальна», «звичайна».

Нерозуміння і не усвідомлення жертвою того, що вона втягнута в примусові, насильницькі відносини, позбавляє її можливості отримати допомогу, переосмислити своє життя і змінити його на краще. Тим більше, що психологічні наслідки тривалих стосунків в атмосфері словесного насильства не такі вже й мало суттєві. Передусім, жертва може перестати довіряти сама собі. І рівень недовіри може доходити до сумнівів у власній психічній повноцінності. Втрачається будь-яке бажання будь-що робити з власної ініціативи. У кращому випадку всяка діяльність викликає подвійне, "амбівалентне" ставлення, в гіршому – розвиваються пасивність, страх зробити вчинок. Жертва вербального насильства втрачає здатність розслабитися – вона весь час очікує пастки, якоїсь халепи. Для неї характерне депресивне світосприйняття. Самооцінка жертви страждає. Їй важко приймати самостійні рішення, робити логічні висновки. Самогубство може бути одним із трагічних наслідків словесної агресії. Тому важливим моментом є «розпізнання» жінкою характеру усталених відносин, усвідомлення себе як жертви, а потім поступова зміна самооцінки.

Насильство в сім'ї, спрямоване проти жінки, має й руйнівний вплив на фізичний, моральний, психологічний стан дітей. Діти також можуть бути втягнуті в насильство в сім'ї різними шляхами. Самі діти інколи звертаються по допомогу до людей поза межами сім'ї, коли вони побоюються за безпеку своїх матерів. В інших випадках чоловіки використовують дітей як засіб контролю поведінки жінок. Інколи діти бувають втягнутими в насильство в сім'ї, коли намагаються захистити своїх матерів від знущання [2, с. 319–322].

Існує велика ймовірність того, що діти, які спостерігали за насильством у сім'ї, можуть переносити цей негативний досвід у власне доросле життя: дівчата – пасивно сприймати агресію в будь-якій формі по відношенню до себе, а хлопчики, засвоївши приклад батьківської поведінки, застосовувати насильство.

Жінки, що мають вищу освіту й високий соціальний статус, не можуть миритися з будь-якими формами насильства по відношенню до себе. Особливо болісно вони реагують на психологічний тиск і пригноблення. Часто саме цей вид насильства спонукає їх до радикальних змін власного життя. Згідно з опитуванням жінок з неповних сімей, серед названих причин розірвання шлюбу були вказані, насамперед, «неввічливість та брутальність у взаємовідносинах», «психологічна несумісність подружжя». На них указала переважна більшість респондентів. На фізичне насильство як причину розлучення вказала майже половина опитаних. Причому відповіді міських і сільських жінок у цьому майже повністю збіглися.

Діти – жертви насильства.

Насильство над дітьми – це болісне питання, що викликає серйозну стурбованість суспільства. Його можна розглядати в рамках чотирьох категорій, дві з котрих, хоча й не є насильством у прямому значенні цього слова, але також справляють шкідливий вплив на дітей.

Нехтування – хронічна нездатність батьків або осіб, що здійснюють догляд, забезпечити основні потреби дитини у відповідній їй віку турботі, в їжі, одязі, житлі, медичному догляді, освіті, захисті та догляді. Це ставлення є результатом безвідповідальності дорослих. Воно варіюється від випадків, коли батьки залишають дитину одну вдома без догляду на декілька годин, поки вони працюють, до так званих випадків "один удома", коли дитина залишається без догляду, а батьки від'їжджають на вихідні або свята. Найгіршим варіантом є ситуація, коли особа, що відповідальна за дитину, не робить того, що потрібне для забезпечення її здоров'я, безпеки та фізичного розвитку. Наприклад, коли дитина голодує чи утримується в холодному приміщенні, коли в неї немає одягу, можливості навчатися тощо.

▪ Психологічне насильство. Це поведінка, яка завдає шкоди емоційному розвитку дитини та її почуттю власної гідності. Психологічне насильство включає словесні нападки, такі як постійна критика, приниження, образи, висміювання, кепкування, піддражнювання та відмова вислухати дитину. Психологічне насильство також включає нездатність проявити любов та надати підтримку та керівництво, необхідне для психологічного зростання та розвитку дитини.

▪ Фізичне насильство. До цієї категорії відноситься фізичне травмування дитини, причому не тільки коли наявні його відповідні ознаки (синці, поранення, переломи тощо), а й такі різновиди фізичного насильства, коли ознаки неможливо виявити одразу, оскільки вони проявляються пізніше.

▪ Сексуальне насильство. До цієї категорії відносяться всі види сексу між дорослими та дітьми, а також примушення дітей займатися сексом між собою. Сексуальне насильство та сексуальна експлуатація є одним з найбільш тяжких порушень прав дитини. За тяжкістю завданих травм сексуальне насильство та сексуальна експлуатація прирівнюються до тортур і катування. Навіть якщо дитина із задоволенням сприймає хтиві дії дорослого, це все одно є сексуальним насильством.

Кожна з цих категорій насильства може призвести до завдання дитині фізичної або емоційної шкоди різного ступеня, що, у свою чергу, може призвести до серйозної травми або навіть до смерті.

Насильство над дітьми можна класифікувати також за такими ознаками:

- в залежності від стратегії кривдника: явне та приховане (непряме);
- за часом: те, що відбувається зараз, і те, що трапилося в минулому;
- за тривалістю: одноразове або багаторазове, що триває роками;
- за місцем та оточенням: вдома – з боку родичів; у школі – з боку педагогів або дітей; на вулиці – з боку дітей або незнайомих дорослих.

Зазвичай дитина-жертва страждає одночасно від декількох видів насильства. Так, сексуальне насильство з боку батька або ж вітчима неминуче супроводжується руйнуванням сімейних стосунків та довіри в сім'ї, маніпулятивними стосунками, а часто й залякуванням з боку кривдника, що кваліфікується як психологічне насильство. Складовою частиною практично всіх видів насильства є фізичне (побиття) та психологічне (погрози вбити або покалічити) [3, с. 58–68].

До набутих рис характеру дітей, які потерпають від насильства, можуть бути віднесені занижена самооцінка, невпевненість, несформовані вольові якості, потреби. Часто в таких дітей спостерігається підвищена тривожність, страх, що породжує агресію як компенсаторний механізм, прагнення діяти всупереч вимогам. Такі особливості, як пасивна позиція, боязкість, замкненість, підпорядкованість, підвищена сугестивність, піддатливість щодо навіювання можуть бути як біологічно, так і соціально обумовленими.

Як правило, це неповнолітні, що не мають ніяких прав у своїй родині, часто перебувають у стані фрустрації через неможливість задовольнити свої базові потреби (найчастіше це потреби в емоційному прийнятті, самоствердженні). Поступово в таких дітей формується низька самоповага, жертвовність, почуття провини, соромливості за розлад у родині, відповідальність за сп'янілого батька. Справді, відомо, що у випадку сімейних негараздів, конфліктів, розлучень у дитини формується комплекс провини: вона вважає, що ці негативні події відбуваються через неї, через те, що вона не досить хороша, слухняна.

Залежно від віку та своїх особистісних ресурсів дитина може змиритися із своїм безправним становищем або ж протистояти батьківському деспотизму. У першому випадку прийняття ролі маленького і безпомічного, з котрим можна вчинити все що завгодно, призводить до формування пасивності, песимістичності, байдужості, зневіри в те, що можливі зміни. За спостереженнями експертів, удома вони догоджають, щоб мінімізувати насильство. Якщо ж дівчата чинять опір насильству в сім'ї, з досвіду експертів, часто це призводить до насильства сексуального з боку деградованого батька або вітчима.

Загальні індивідуально-психологічні особливості жертв насильства в сім'ї.

Для жінок-жертв сімейного насильства характерні, на думку більшості експертів, пасивно-споглядальна позиція, почуття страху, тривожність, терплячість, що доходить до жертвовності, ригідність установок. Відзначається наявність низької самооцінки, невпевненості в собі, залежності від чоловіка, невірноваженості, яка може виявлятися у підвищеній емоційності, вразливості або неадекватних реакціях, агресивності. До того ж розвинені невротичні механізми психологічного захисту – схильність до стереотипної поведінки, регресу в стані підвищеної збудливості – не дають цим жінкам можливості в ситуації конфлікту діяти конструктивно, адже для цього необхідно щонайменше вийти за межі ситуації, побачити її під іншим кутом зору і змінити власні стереотипи поведінки.

Як підкреслюють експерти, часто жінки, які потерпають від сімейного насильства, мають виражені акцентуації характеру – депресивну, тривожну, демонстративну. Акцентуації характеру є варіантом психічної норми, проте вони свідчать про наявність у людини яскраво виражених рис характеру, що пов'язані з типом її реагування, основними потребами, захисними механізмами.

Так, наприклад, для людей з депресивною акцентуацією характерний постійний або такий, що виникає періодично, депресивний стан, що характеризується зниженим настроєм, низькою активністю, відчуттям втоми, схильністю до самозвинувачень, песимістичними очікуваннями щодо майбутнього, навіть суїцидальними думками. Для тривожних жінок характерне, зокрема, відчуття немотивованої тривоги, невпевненість, а також гіпервідповідальність за дитину, намагання все передбачити і запобігти всім можливим негараздам. Тривожні та депресивні жінки дуже емоційно чутливі, схильні до глибоких переживань, на відміну від істеричних, які здатні до бурхливих емоційних сплесків, що насправді є досить поверховими і часто мають демонстративний характер. Проте саме такі сплески, як правило, провають чоловіків до застосування насильства щодо жінок [4].

Таким чином, жінки, що відзначаються вказаними рисами, справді є досить вразливими щодо сімейного насильства: через свою залежність і пасивність, нездатність постояти за себе (тривожні та депресивні жінки) або невірноваженість, емоційні сплески (істеричні, демонстративні жінки) вони є потенційними жертвами насильства насамперед з боку власних чоловіків.

Також експерти зазначають, що спостерігали в жінок-жертв сімейного насильства низький рівень

самоусвідомлення: вони погано усвідомлюють себе як людину, втратили власне Я, не орієнтуються у своїх потребах та бажаннях, мають виражений мазохістичний компонент, який базується, вочевидь, на негативному досвіді власного дитинства. Дійсно, постійне насильство має наслідком особистісні зміни. "Жертва любить свого ката, повне самознищення", – констатує один з експертів.

Окремі експерти вказують на такі особливості жінок-жертв сімейного насильства: невисокий освітній та культурний рівень, амбівалентність, порушення статоворольової ідентифікації. Амбівалентність характеризує почуттєву сферу людини. Вона виявляється в суперечливості емоційних ставлень людини до певного об'єкта. Так, це можуть бути стійкі почуття до членів сім'ї водночас із протилежними за модальністю ситуативними емоціями (наприклад любов, повага – і одночасно образа або зневага – і в той же самий час жалість). Амбівалентність почуттів може виявлятися як непослідовність, суперечливість поведінки людини, хитання та сумніви у ситуації вибору. Можна зробити припущення, що саме непослідовність поведінки, постійні хитання є тими факторами, що провокують насильство стосовно таких жінок.

Щодо порушення статоворольової ідентифікації як чинника сімейного насильства по відношенню до жінок, то тут можна припустити, що жінки, чия поведінка суперечить загальноприйнятим нормам, уявленням про поведінку дружини, матері, частіше потерпають від сімейного насилля, ніж ті, які поводяться у відповідності до цих уявлень.

Визначаючи індивідуально-психологічні особливості чоловіків-жертв сімейного насильства, дехто з експертів-психологів зауважив, що ці риси багато в чому збігаються з рисами, якими характеризуються жертви-жінки, а саме: занижена самооцінка, тривожність, невротизм, залежність, невпевненість у собі, внутрішня агресивність, втрата Я, втрата орієнтирів, а також не сформованість моральних цінностей, відсутність ціннісних орієнтацій на духовний розвиток, низька повага до себе та інших. Окремий випадок, на думку експертів, становить алкоголізм чоловіка, коли жінка, не маючи інших засобів впливу, вдається до психологічного та економічного тиску, а то й фізичної сили.

Чоловіки, що зазнають насильства в сім'ї, з досвіду експертів, часто мають сексуальні проблеми або відзначаються неадекватною статево рольовою само ідентифікацією, схиленою Я-концепцією (тобто неадекватними уявленнями про себе); в таких сім'ях спостерігається переплутаність соціальних ролей, що виявляється передусім у домінуванні жінки, повній підлеглих і безпорадності чоловіка, в якого низький рівень потреб та бажань, несформоване почуття власної гідності.

У дітей, котрі зазнають насильства в сім'ї, експерти-психологи відзначають такі особливості, які можна диференціювати на вроджені або біологічно обумовлені та набуті – сформовані вихованням або соціальною ситуацією розвитку, насамперед впливом сім'ї.

Як біологічні фактори можна виокремити певний тип нервової системи, співвідношення процесів збудження та гальмування. Як правило, це діти з підвищеною збудливістю, не сформованістю психологічних захистів, фізичними чи психічними вадами, каліцтвами, іноді недостатніми розумовими здібностями.

Усі інші перелічені експертами риси можна віднести швидше до набутих, зумовлених ставленням батьків до дитини, насамперед, емоційним прийняттям або неприйняттям, виховними підходами батьків (в яких відображаються сімейні цінності, можуть переважати авторитарні чи демократичні тенденції) та загальним характером сімейної взаємодії (розподіл сімейних ролей, способи комунікації, способи поведінки у конфліктних ситуаціях) [5].

Сьогодні, за статистикою МВС, у кожній області в середньому на обліку перебувають 1200 дітей, які можуть утекти з дому або вже це робили. І це тільки офіційна статистика. Причини різні, з дитбудинків, як правило, діти тікають, щоб знайти сім'ю.

Із неблагополучних сімей - щоб змінити своє життя на краще. Але є також діти з нормальних і навіть дуже благополучних сімей, які йдуть із дому в пошуках пригод або щоб довести батькам свою самостійність. Хоч і дивно, найчастіше тікають із дому дівчатка 14-18 років.

У чому основна причина того, що дитина вирішує піти з дому?

- Дім - це територія, на якій ми відчуваємося щонайменше безпечно, щонайбільше комфортно. Дорослий має більше можливостей і влади для того, щоб змінювати щось, що йому не підходить. Дитина в цьому явно обмежена, залежна від рішень дорослих. Діти намагаються справлятися з якимись складнощами в рамках своїх можливостей.

Дитина завжди робить спроби одержати те, чого їй бракує, відреагувати на щось, що викликає сильні почуття. Якщо можливість проявляти свої емоції в повному обсязі відсутня - одним із рішень може стати втеча від самої ситуації. Буквально – втеча з дому.

- Чи можна побачити, що дитина хоче піти з дому?

- Якщо батьки досить уважні до своєї дитини, то зможуть помітити зміни в поведінці та настрої своєї дитини. Зможуть постаратися поговорити, ну або хоч би показати, що готові підтримати, коли дитина буде готова.

Будь-які зміни в поведінці дитини можуть бути маркерами виниклих у неї складнощів (замкнутість, агресивність, ігнорування батьків і їхніх прохань, небажання перебувати тривалий час удома). Батьки

можуть як спровокувати втечу дитини з дому, так і просто не помітити, якими саме діями або коментарями створили їй дискомфорт.

Кримінальна відповідальність.

«Якщо раніше за домашнє насильство була виключно адміністративна відповідальність, то тепер вводиться кримінальна відповідальність окремим законом, який теж вже підписав президент. Ця норма набуде чинності лише з січня 2019 року, оскільки потрібен приблизно рік для того, щоб навчити працівників поліції, суддів та прокурорів працювати із цією проблемою».

За кожен з видів насильства передбачена різна відповідальність.

Якщо узагальнити, покарання можуть бути такі: громадські роботи на строк від 150 до 240 годин, арешт на термін до шести місяців, обмеження волі на термін до п'яти років або позбавлення волі на термін до двох років.

«Позбавлення волі – це за систематичне вчинення насильства, за насильство щодо дітей, особливо малолітніх. Отже, криміналізація ще не діє, але решта вже має застосовуватись на практиці, згідно із новим законом [6].

Висновки. Насильство в сім'ї порушує багато прав тих, кого захищають як міжнародні, так і національні нормативно-правові акти. Для попередження та профілактики насилля над жінками важливу роль відіграють неурядові, зокрема жіночі, організації, саме вони виступають ініціаторами розробки та реалізації програм, спрямованих на зменшення цього лиха. Органи влади повинні заохочувати на усіх рівнях співпрацю із громадськими організаціями, які борються із насиллям над жінками, та встановити активне співробітництво з ними, включаючи надання матеріально-технічної та фінансової підтримки. Необхідно сприяти розвитку системи консультативних центрів, груп самопідтримки, служби юридичної допомоги, розширенню мережі кризових центрів та притулків для потерпілих від насильства в сім'ї, створенню системи центрів допомоги для координації дій щодо збору інформації та надання послуг потерпілим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Колесник Л. А. 25 листопада – Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства по відношенню до жінок. *Новоград-Волинський медичний коледж*: веб-сайт. URL: <http://nvmk.org.ua/579-25-listopada-mizhnarodniy-den-borotbi-zaliquidaciyu-nasilstva-po-vidnoshennyu-do-zhinok.html>
2. Колінько О. О. Жінка як жертва доведення до самогубства. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 4. С. 319–322.
3. Колос Л. Є. Насильство щодо жінок і вироблення концепції його подолання. *Дотримання прав жінок та завдання правоохоронних органів України* : зб. наук. ст. Харків : Регіон-інформ, 1999. С. 58–68.
4. Декларация об искоренении насилия в отношении женщин, провозгл. резолюцией 48/104 Ген. Ассамблеи ООН от 20 дек. 1993 г. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: від 18 груд. 1979 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207
6. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15 листопада 2001 р. № 2789-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 10. Ст. 70.

REFERENCES:

1. Kolesnyk, L. A. 25 lystopada – Mizhnarodnyi den borotby za likvidatsiiu nasylstva po vidnoshenniu do zhinok. [November 25 - International Day for the Elimination of Violence against Women]. *Novohrad-Volynskiy medychnyi koledzh: veb-sait*. Retrieved from: <http://nvmk.org.ua/579-25-listopada-mizhnarodniy-den-borotbi-zaliquidaciyu-nasilstva-po-vidnoshennyu-do-zhinok.html> [in Ukrainian].
2. Kolinko, O. O. (2012). Zhinka yak zhertva dovedennia do samohubstva. [Woman as a victim of suicide]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 4, 319–322. [in Ukrainian].
3. Kolos, L. Ye. (1999). Nasylstvo shchodo zhinok i vyroblennia kontseptsii yoho podolannia. *Dotrymannia prav zhinok ta zavdannia pravookhoronnykh orhaniv Ukrainy* : zb. nauk. st. [Violence against women and the development of the concept of overcoming it.]. *Harkiv : Rehiion-inform* [in Ukrainian].
4. Deklaratsiia ob yskorenenny nasylsya v otnoshenny zhenshchyn, provozghl. rezoliutsyi. (1993, December 20). [Declaration on the Elimination of Violence against Women]. Retrieved from: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506 [in Ukrainian].
5. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii pro likvidatsiiu vsikh form dyskryminatsii shchodo zhinok. (1979, December 18). [United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women]. Retrieved from: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 [in Ukrainian].
6. Pro poperedzhennia nasylstva v simi. (2001, November 15). [On Prevention of Domestic Violence]. *Zakon Ukrainy vid 15 lystopada 2001 r. № 2789-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 10, 70. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 12.04.2021